

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια Β 1103a & 1106b18-28· 1106b36-1107a

... ή δ' ήθικη ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τὸννομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, **καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ**· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· **ταῦτα δ' ἀμφω τῆς ἀρετῆς**. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου.

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν...

Α1α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 2) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 2):

1. Η ηθική ἀρετή σχετίζεται ετυμολογικά με τη λέξη «ἔθος».

2. Η αρετή σχετίζεται με την ανθρώπινη συμπεριφορά τόσο σε επίπεδο πρακτικής δράσης όσο και σε επίπεδο συναισθημάτων.

(μονάδες 4)

β. 1. «καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ»: Πού αναφέρεται η αντωνυμία «ἀμφοτέρω»;

2. «ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς»: Σε ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η φράση «ταῦτα δ' ἄμφω»;

3. «ἐν οἷς»: Σε ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η εμπρόθετη αναφορική αντωνυμία που δίνεται;

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

B1. Ποια θέση επέχει στον συλλογισμό του Αριστοτέλη η φράση «Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοι δὲ διὰ τοῦ ἔθους»; (μονάδα 1).

Να αναλύσετε διεξοδικά το περιεχόμενο της δοθείσας φράσης (μονάδες 7) και να καταγράψετε δύο εκφραστικούς τρόπους που ενισχύουν το νόημά της. (μονάδες 2)

Μονάδες 10

B2. Με βάση το απόσπασμα «Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι . . . στοχαστική γε οὔσα τοῦ μέσου», να καταγράψετε και να αναλύσετε διεξοδικά τα στοιχεία του κειμένου που καταδεικνύουν τον κοινωνικό χαρακτήρα της ηθικής αρετής.

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε στο τετραδίό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε φράση της Στήλης Α και δίπλα το γράμμα της Στήλης Β που αντιστοιχεί στο σωστό όνομα. Τα ονόματα της Στήλης Β είναι δυνατόν να αντιστοιχούν σε περισσότερες από μία σωστές φράσεις της Στήλης Α (δύο ονόματα της Στήλης Β περισσεύουν).

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Διδάσκει στους μαθητές του την «εὐβουλίαν».	α. Πλάτωνας
2. Αναφέρει στο έργο «Μετά τα Φυσικά» ότι ο δρόμος που ακολούθησε ο Σωκράτης για την αναζήτηση της απόλυτης ουσίας	β. Πρωταγόρας

των ηθικών εννοιών ήταν η επαγωγική μέθοδος.	
3. Στράφηκε κατ' αποκλειστικότητα σε ζητήματα ηθικής.	γ. Δημόκριτος
4. Η ευδαιμονία του ανθρώπου είναι ενέργεια της ψυχής και όχι κατάσταση, σύμφωνα με τους κανόνες της τέλει αρετής.	δ. Αριστοτέλης
5. Στον μύθο του τονίζει περισσότερο την ανάπτυξη της κοινοτικής οργάνωσης του ανθρώπου.	ε. Σωκράτης

Μονάδες 10

B4α. Για καθεμιά από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, στο ίδιο μέρος του λόγου, σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, αριθμό, γένος), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «προαιρετική», «στοχαστική».

(μονάδες 4)

β. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε λέξη της Στήλης Α και δίπλα το γράμμα της Στήλης Β που αντιστοιχεί στην ετυμολογικά συγγενή της λέξη.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔσχηκε	α. οχύρωση β. αισχροκέρδεια
2. δέξασθαι	α. δοχείο β. δείκτης
3. ἠσθῆναι	α. αισθητικός β. ηδονή
4. οὔσα	α. ετυμηγορία β. ετοιμόλογος
5. λόγῳ	α. νηπιακός β. ληξιαρχείο
6. δεῖ	α. δέος β. ένδεια

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

B5. Παράλληλο κείμενο

Από όλα όσα μπορούν να νοηθούν μέσα στον κόσμο ή και έξω απ' αυτόν δεν υπάρχει τίποτε άλλο που να μπορεί να θεωρηθεί ως καλό χωρίς περιορισμό εκτός από μια καλή θέληση. Ο νους, η οξυδέρκεια, η κριτική ικανότητα, και όπως αλλιώς λέγονται τα ταλέντα του πνεύματος, ή το θάρρος, η αποφασιστικότητα, η επιμονή στην απόφαση, ως ιδιότητες της ιδιοσυγκρασίας, είναι αναμφίβολα από πολλές απόψεις καλές και επιθυμητές· μπορούν όμως να γίνουν κι εξαιρετικά κακές και βλαβερές, εάν δεν είναι καλή η θέληση που πρόκειται να τις χρησιμοποιήσει. [...] Θα εξεταστεί η έννοια του καθήκοντος που εμπεριέχει την έννοια της καλής θέλησης. [...] Η ηθική αξία μιας πράξης που γίνεται από καθήκον δεν έγκειται στον σκοπό ο οποίος επιδιώκεται με αυτή την πράξη, αλλά στον γνώμονα σύμφωνα με τον οποίο αυτή η πράξη αποφασίζεται. Η ηθική αξία δεν μπορεί να υπάρχει αλλού παρά μόνο στο αξίωμα που καθορίζει τη θέληση, άσχετα από τους σκοπούς, οι οποίοι μπορεί να πραγματοποιηθούν με μια τέτοια πράξη. [...] Το καθήκον είναι η αναγκαιότητα μιας πράξης που προκύπτει από σεβασμό για τον ηθικό νόμο. [...] Αυτονομία της θέλησης είναι η ιδιότητα της θέλησης να είναι η ίδια νόμος για τον εαυτό της. [...] Η πρόταση "η θέληση είναι σε όλες τις πράξεις νόμος στον εαυτό της" αναδιατυπώνει απλώς το αξίωμα: δεν πρέπει να πράττουμε σύμφωνα με κανέναν άλλο γνώμονα από εκείνον που μπορεί να εκληφθεί ως καθολικός νόμος. Αλλά αυτή ακριβώς είναι η διατύπωση της καθολικής προστακτικής και το αξίωμα της ηθικότητας· άρα μια ελεύθερη θέληση και μια θέληση κάτω από ηθικούς νόμους είναι ένα και το αυτό..." (Ι. Καντ, Τα θεμέλια της μεταφυσικής των ηθών, μτφρ. Γ. Τζαβάρας, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα 1984, σ. 33, 42- 43, 97, 106-107))

Ο Αριστοτέλης καταλήγει με τον ορισμό: «Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν». Ποιο γνώρισμα της αρετής από τον παραπάνω ορισμό συνάδει με τις απόψεις του Ι. Καντ στο παράλληλο κείμενο;

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ (1.6.45 -1.6.46)

Στη συζήτηση που είχε ο Πέρσης βασιλιάς Καμβύσης με τον Κύρο λίγο πριν ο τελευταίος αναχωρήσει για να παράσχει τη συνδρομή του στον Κναξάρη, ο Καμβύσης προσπάθησε να εφοδιάσει τον γιο του με κάποιες θεμελιώδεις γνώσεις στρατηγικής, προτού επισφραγίσει τα λεγόμενά του με τη σημαντικότερη, κατά την γνώμη του διδαχή, την ανάγκη τυφλής υπακοής στη θεϊκή καθοδήγηση.

πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠΰξησαν καὶ ιδιώτας καὶ πόλεις ὑφ' ὧν ἀυξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον, πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν· πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἠδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολυεύκτον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ τι λάχοι τοῦτό τις πράττει. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ τε γεγεννημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρῆ ποιεῖν καὶ ἅ οὐ χρῆ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς εἶσθαι ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

ἴλεως = ευνοϊκός, ευπλαχνικός

Γ1. Να γράψετε τη μετάφραση του αποσπάσματος: «θεοὶ δέ, ὦ παῖ, ... ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι».

Μονάδες 10

Γ2. Πῶς δικαιολογεῖ ὁ Καμβύσης ὅτι ἡ ἀνθρώπινη σοφία δεν εἶναι ἀλάνθαστη στὴν ἐκλογή τῆς ἀριστερῆς πράξης;

Μονάδες 10

Γ3α. «οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ τι λάχοι τοῦτό τις πράττει»: Να γράψετε στο τετράδιό σας ὅλους τοὺς ρηματικούς τύπους τοῦ αποσπάσματος (ρήματα, ἀπαρέμφατα, μετοχές) καὶ να τοὺς μεταφέρετε στο β' ἐνικὸ πρόσωπο παρατατικὸύ στὴ φωνή που βρίσκονται.

(μονάδες 5)

β. «πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἠδέως»: Να βρεθοῦν δύο τύποι σε θετικὸ βαθμὸ καὶ να γραφοῦν οἱ ἀντίστοιχοι τύποι στὸν συγκριτικὸ βαθμὸ.

(μονάδες 2)

γ. «καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προσημαίνουσιν»: Να ξαναγράψετε τὸ ἀπόσπασμα μεταφέροντας ὅλους τοὺς κλιτοὺς τύπους στὸν ἄλλο ἀριθμὸ.

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

Γ4α. «πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠΰξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις»: Να βρεθεί το είδος της σύνταξης και να μετατραπεί στην αντίθετη σύνταξη.

(μονάδες 4)

β. «εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστὶν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελῆσθαι»: Να γράψετε τις κύριες προτάσεις στο χωρίο που δίνεται (μονάδες 2) και τα υποκείμενα των ρημάτων των προτάσεων αυτών (μονάδες 2). Στη συνέχεια να αναγνωρίσετε συντακτικά τις δοτικές του χωρίου (μονάδες 2).

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!!!

